SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences

Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (5-jild)

2025

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5I2Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, Oʻzbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, Oʻzbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo oʻgʻli – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar boʻlimi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod Oʻktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Fargʻona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Joʻraboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Gʻaybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Moʻmin – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

Oʻroqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Koʻchimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov Gʻaybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), Oʻzbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqanddavlatuniversiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot boʻlimi psixologik xizmat boshligʻi.

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Poʻlatovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Boʻtayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Roʻyxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari boʻyicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar roʻyxatiga kiritilgan.

"Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari" elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 2-son (Fevral, 2025). - 630 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna
SHARQSHUNOS A.L.KUNNING XIVA XONLIGI ARXIV HUJJATLARINI SAQLASH VA TADQIQ QILISHDAGI XIZMATLARI 13-19

Matyakubov Xamdam Xamidjanovich
MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYALARI VA OROLBO'YI HUDUDIDAGI MADANIYATLAR O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR VA HAMKORLIK 20-24

Raximov Bektosh, Pirmamatov Ramziddin
TURKISTONDA JADIDLARNING TA'LIM-TARBIYA TIZIMINI ISLOH QILISH BORASIDAGI HARAKATLARI TARIXIDAN 25-29

Хуррамова Саодат Хабибовна
ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РУССКИМИ УЧЕНЫМИ В СЕРЕДИНЕ XIX ВЕКА 30-37

To'ychiyeva Dilnoza Ikrom qizi
ZOMIN TUMANINING XX ASRNING 80-YILLARIDAGI IJTIMOIY, IQTISODIY VA MADANIY HAYOTI 38-44

Elboyeva Shaxnoza
AYOLLARNING SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR VA BU BORADA O'ZBEKISTON TAJRIBASI 45-50

Kanimkulov Olimjon, Xikmatova O'g'iloy
TUZNING QADIMDAN HOZIRGI KUNGACHA BO'LGAN TARIXI HAQIDA 51-54

Tojiev Alisher Sultannazirovich
MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZM VILOYATIDA TURIZM SOHASI UCHUN KADRLAR TAYYORLASH MASALASI 55-60

Bekbayev Bekjon
XX ASRNING BIRINCHI YARMIDA TOSHKENTDAGI QOZOQLAR TARIXIDAN 61-67

Salayev Umrbek Kadambayevich
JANUBIY OQCHADARYO HUDUDIDA KECHGAN ETNIK JARAYONLAR TARIXI SAHIFASIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR 68-71

Ro'ziyeva Mashxura Abdimuminovna
LO'LILAR IJTIMOIY HAYOTINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 72-78

Turdiyeva Mohinur Ilhomjon qizi
ICHKI SAVDO QO'QON XONLIGI IQTISODIY TARAQQIYOTINING MUHIM OMILLARIDAN BIRI (1701-1876) 79-84

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Kazakov Olim Sabirovich
XIZMATLAR SOHASIDA BOSHQARUVNING YETAKCHILIK KONSEPSIYALARIDAN FOYDALANISH 85-89

Исламутдинова Дина Файзрахмановна
РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 90-98

Alikulov Mehmonali Salahiddin o‘g‘li
QISHLOQ XO‘JALIGIGA INVESTITSIYALARNI KENG JALB QILISHDA QISHLOQ XO‘JALIGIGA YO‘NALTIRILGANLIK INDEKSINING AHAMIYATI 99-106

Omonov Akrom, Ruziyev Baxtiyor
O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI AKTIVLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO‘LLARI 107-113

Tangirov Abduxolik, Nurmanov Sherzod
CHO‘L-YAYLOVLARI EKOLOGIK HOLATI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LARI 114-121

Aliyarov Olim Abdug‘aparovich
MULKIY SOLIQQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI 122-132

Komilov Bakhtiyorjon
UNLOCKING THE POTENTIAL OF E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA 133-144

Djumanov Saitmurod Alibekovich
MAHSULOT TANNARXIGA KIRITILADIGAN XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 145-150

Yariyev Sherzod Shukurjanovich
DAVLAT SEKTORIDA AUDITNI RAQAMLASHTIRISH MASALALARI 151-155

Matkarimov Feruz Bekturdiyevich
MINTAQADA TO‘QIMACHILIK SANOATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH 156-160

Xaydarova Durdona, To‘xtayeva Moxinur
DAVLAT BUDJET DAROMADLARI TUSHUMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 161-166

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Yusubov Jaloliddin Kadamovich
ABU NASR FOROBIYNING MA’NAVIY-AXLOQIY IDEALLARI VA ULARNING ZAMONAVIY IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR RIVOJIDAGI AHAMIYATI 167-175

Nosirxo‘jayeva Gulnora Abduqahhorovna
FOROBIY ASARLARIDA ADOLAT VA MA’NAVIY YUKSALISH MUAMMOLARI 176-179

Xoliqov Yunus Ortiqovich
BAG‘RIKENGLIK VA MILLATLARARO MADANIYAT — JAMIYAT TARAQQIYOTINING ASOSI 180-184

Berdaliyeva Sevara
ANALYSIS OF VIEWS ON THE ORDERING OF SOCIAL LIFE IN THE WORK OF YUSUF KHOS KHAJIB “KUTADGU BILIG” 185-191

Parpiyev Muhammadjon Tolibovich
SHARQ RENNESANSI KELIB CHIQISHINING IJTIMOIY-FALSAFIY OMILLARI 192-197

Yarashova Mohlaroyim Shuxrat qizi
IBN ARABIY “VAHDATUL VUJUD” TA’LIMOTINING FALSAFIY ASOSLARI VA AHAMIYATI 198-202

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich
ISLOM GNOSEOLOGIYASIDA RATSIONALIZM MUAMMOSI 203-206

Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich
AXBOROT MAKONIDAGI TRANSFORMATSIYALASHUVNING DIALEKTIK MAZMUNI 207-213

Xasanov Boburjon Xakimovich
EKSTREMISTIK FAOLIYATNING KELIB CHIQISH TARIXI VA TUSHUNCHALARI 214-219

Shokirov Mubin Rustamovich
MILLIY O'ZLIKKA SADOQAT – UMRBOQIY QADRIYAT 220-225

Ismoilov Maxammadixon
HOZIRGI ZAMON EKOLOGIK MANZARASIDA DESTRUKTIV VA KONSTRUKTIV MUNOSABATLAR DIALEKTIKASI 226-230

Shokirov Murod Rustamovich
YANGI O'ZBEKISTONDA QADRIYATLARNING QAYTA TIKLANISHI 231-234

Hamroyev Saidjon Sanoyevich
YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASIDA IJTIMOIY ADOLATNING BARQAROR TARAQQIYOTNI TA'MINLASH ASOSI SIFATIDAGI O'RNI 235-239

Sharopov O'lmasbek Shuhrat o'g'li
ZAMONAVIY OILADA BOLA TARBIYASINING ASOSIY OMILLARI (TARBIYA JARAYONIDA OTA-ONANING ROLI) 240-243

Ulug'ov Jasur Nasirdinovich
INSON KAMOLOTI: ISLOMIY QADRIYATLAR VA ULARNING IJTIMOIY HAYOTGA TA'SIRI 244-249

Qodiraliyev Abror Tojimurot o'g'li
BOSHQARUVCHILIK FAOLIYATI SHARQ MUTAFAKKIRLARI QARASHLARI MISOLIDA 250-253

Ibragimov Kudrat
XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMIDA MARKAZIY OSIYONING YANGI MUSTAQIL DAVLATLARI 254-260

Oripov Axmadjon Muxammadjonovich
VATANPARVARLIK TUSHUNCHASI SHAKLLARINING IJTIMOIY-FALSAFIY TALQINI 261-267

Ibragimova Zulayxo Karimbayevna
RAHBAR AXLOQIY-ESTETIK KAMOLOTINING SHAKLLANISH JARAYONLARI VA ASOSIY KOMPONENTLARI 268-274

Abdullayev A'zam Abdiyevich
YOSHLARDA IJTIMOIY-IQTISODIY FAOLLIGI DIALEKTIKASI VA UNING AYRIM XUSUSIYATLARI 275-281

Ochilov Azimjon Tuxtamishovich
IJTIMOIY QADRIYATLARNING DEFORMATSIYASI VA KORRUPSIYANING TARQALISHI 282-285

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Raxmanova Sarvinoz Alisherovna
SABR VA CHIDAMGA OID FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK TAHLILI (INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARI MISOLIDA) 286-289

Kaxarova Iroda Sidikovna
MODAL SO‘ZLARDA SHARTLILIK VA TIPOLOGIK OMIL: SEMANTIK TURLANISH 290-296

Babadjanova Nazokat Davronbekovna
“YUSUF VA ZULAYHO” DOSTONINING XALQ VARIANTLARI TAHLILI 297-302

Sayidova Shakhrizoda Nasrulloyevna
RELIGIOUS VIEWS OF THE CHARACTER OF AMIR TEMUR IN MUHAMMAD ALI'S WORK “ULUG‘ SALTANAT” 303-308

Hatamova Kamola Toshmurod qizi
TIJORAT HUJJATLARI TILIDA TERMINOLOGIK LEKSIKA 309-316

Ibodullayeva Dinora Bahramjanovna
TERMINOLOGIYANING O‘ZBEK VA XORIJIY TILSHUNOSLAR TOMONIDAN O‘RGANILISHI 317-321

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
SUD JARAYONIDA OLIB BORILADIGAN NUTQ FAOLIYATI MAHSULOTLARINING SUD-TIBBIY VA LINGVISTIK EKSPERTIZA TEKSHIRUVI 322-326

Khasanov Mahmud Abdurakhmanovich
PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL INTERACTIONS AMONG THE LANGUAGES 327-331

Xoshimova Oydina Shuxrat qizi
OLAMNING LISONIY MANZARASIDA NOMINATSIYANING O‘RNI VA RANGLAR IFODASI 332-338

Babayeva Iroda
THE CHARACTERISTICS OF NEWSPAPER HEADLINES IN TERMS OF THEIR STRUCTURE AND MEANING 339-342

Fozilov Odil Yuldashevich
USE OF LOGICAL AND FIGURATIVE PERIPHRASES IN MODERN UZBEK LANGUAGE........ 343-346

Raxmonova Dildora Mirzakarimovna
JADID DRAMALARIDA ISLOM MADANIYATI VA MILLAT TANAZZULI MASALALARI TALQINI (ABDULLA QODIRIYNING “BAXTSIZ KUYOV” DRAMASI MISOLIDA) 347-351

Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna
TEZ AYTISHLARNING SINTAKTIK TUZILISH JIHATDAN TAHLILI 352-357

Xamidova Sayyora Nurmatovna
KATEGORIYA SIFATIDA SHAKLLANGAN MODALLIK TURLARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 358-363

Mengboyev Azizbek Alijon o‘g‘li
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI MILLIY BAYRAM NOMLARINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI 364-368

Hayitova Shohida Erkin qizi
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI OTA KONSEPTINING CHOG‘ISHTIRMA TAHLILI 369-373

Xolboyeva Iroda Shuxrat qizi
SOMATIK KOMPONENTLI PROVERBIAL FRAZEOLOGIZMLARDA EKVIVALENTLIK MASALASI 374-378

Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich
MARK TVEN VA MUQIMIY ASARLARINI QIYOSIY O‘RGANISH: ADABIY UMUMIYLIK VA USLUBIY O‘ZIGA XOSLIGI 379-385

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Мухитдинова Фирюза
КЛЮЧЕВЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА 386-393

Uzakova Go‘zal Sharipovna
HUDUDLARNI ZONALASHTIRISHNING HUQUQIY MASALALARI 394-403

Tulaganova Gulchexra, Nurilloyev Shavkat
INSON QADRINI YUKSALTIRISH VA ERKIN FUQAROLIK JAMIYATINI YANADA RIVOJLANTIRISH 404-414

Yakubova Iroda Bahramovna
MUALLIFLIK SHARTNOMASINING MAZMUNI, TUZILISHI VA UNING ASOSIY SHARTLARI 415-419

Obidov Tolibjon Avezxanovich
JINOIY SUD ISHLARINI YURITISH SOHASIDAGI O‘ZARO HAMKORLIK MASALALARI 420-425

Tuxtashev Sherzod Azimovich
JINOYAT ISHINI TO‘XTATIB TURISHNING JABRLANUVCHI VA AYBLANUVCHI UCHUN HUQUQIY OQIBATLARI 426-430

Maxamatov Maxmud Maxamataminovich
INSON HUQUQLARINI XALQARO ORGANLARDA HIMOYA QILISH MASALALARI 431-436

Rahmatov Elyor Jumaboyevich
BOJXONA MA’MURIYATCHILIGINI ISLOH QILISHDA BOJXONA ORGANLARINING DAVLAT IQTISODIY VA HUQUQIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA ISHTIROKI 437-441

Jumaniyozova Dilfuza Kamolovna
IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARI YECHIMI: XORIJ TAJRIBASI 442-447

Shermatov Nuriddin
RAQAMLI ERADA SUN’IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV (3D PRINTING) TEXNOLOGIYALARI INTELLEKTUAL MULK HUQUQINING OBYEKTI SIFATIDA 448-455

Juraeva Asal
EXECUTION OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRAL AWARDS 456-461

Собиров Саидбек Махмудович
ДОКТРИНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ВОПРОСЫ СУДЕБНОГО ПРИМЕНЕНИЯ И ТОЛКОВАНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ НОРМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ 462-467

Nurbayev Muzaffar Erkinovich
DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATI INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY DOKTRINASINI TAKOMILLASHTIRISH 468-478

Qudratillayev Jaxongir Zokirjon oʻgʻli
INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQIY ASOSLARI: INTERNET TUSHUNCHASI 479-485

Xabibullayev Azizillo Lutfullo oʻgʻli
SUN'IY INTELLEKT VA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI OʻRTASIDAGI MUNOSABATLAR VA HUQUQIY MUAMMOLAR 486-491

Toʻxtayev Oʻktamjon Zarifjon oʻgʻli
MURAKKAB ASHYOLARNING OʻZIGA XOS BELGILARI, ULARNING HUQUQIY VA FALSAFIY MOHIYATI 492-500

Yusupov Oʻktamboy
KORRUPSIYAVIY BITIM HAQIQIY EMASLIGINING FUQAROLIK-HUQUQIY OQIBATLARI 501-509

Murodxonov Muhammadnur
XALQARO HUQUQNING TADRIJIY RIVOJLANISHIDA FUNDAMENTAL ASARLARNING OʻRNI 510-518

Ёкубов Шухратжон, Эргашева Муниса
МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА В УЗБЕКИСТАНЕ: БАЛАНС МЕЖДУ МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ И НАЦИОНАЛЬНЫМИ ОСОБЕННОСТЯМИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ 519-523

Qudratillayev Xazratali Zokirjon oʻgʻli
JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHNI TERGOV QILISH SOHASIDA XORIJIY DAVLATLAR VAKOLATLI ORGANLARI BILAN HAMKORLIK MASALALARI 524-530

Umarov Abbosjon Asliddin oʻgʻli
SUGʻURTA INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY TAVSIFI 531-536

Хайдарова Хилола Анваровна
ПРАВО НА ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СУБЪЕКТИВНОЕ ПРАВО ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ 537-542

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Ibraximov Sanjar Urunbayevich
AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA SPORTCHILARNING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI BILAN ZIDDIYATLI VAZIYATLARDAGI XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI OʻRTASIDAGI OʻZARO BOGʻLIQLIGI 543-547

Karimov Akramjon Zaynobidinovich
RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR SHAROITIDA YOSHLARNING AXBOROT XAVFSIZLIGI MADANIYATI VA MEDIAIMMUNITETINI TA'LIM JARAYONLARI ORQALI SHAKLLANTIRISH MASALALARI 548-554

Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich
7-9 YOSHLI OʻQUVCHILARNING HARAKAT SIFATLARINI HARAKATLI OʻYINLAR VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH 555-561

Karimov Qayum Mamashayevich
KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINI OʻQITISHDA TARMOQ TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH 562-569

Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi
MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONI 570-576

Qodirov Azamat Muxriddinovich
IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLAR YUQORI SINF O‘QUVCHILARINING INGLIZ TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA MATN O‘QISH MALAKASI VA KOMMUNIKATIV YO‘NALGAN O‘QISH MASHQLARINING AHAMIYATI XUSUSIDA 577-582

Тлеумуратова Абадан Бекбановна
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ 583-585

Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich
TALABALAR TA’LIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR 586-592

Mamaziyayev Oblaberdi
OLIY TA’LIMNING NEMIS TILI DARSLARIDA GRAMMATIK TARJIMA METODIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI 593-598

Isoqov Murod Madaminjonovich
YOSHLAR JAMOAT TASHKILOTLARIDA IJTIMOIY KAPITALNI SHAKLLANTIRISHNING ILG‘OR XORIJIY MODELLARI 599-605

Nasriddinova Hulkar Komiljonovna
BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKANI O‘QITISHNING HOZIRGI HOLATI 606-610

Allayeva Hafiza Rustam qizi
BOSHLANG‘ICH SINFDA O‘QITISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI 611-614

Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna
AKADEMIK QALAMTASVIR MASHG‘ULOTLARIDA TALABALARGA INSON PORTRETINI ISHLASH METODIKASI 615-621

Xo‘jaqulov Ro‘zibek Ilhomjon o‘g‘li
BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARIDA KASBIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA RANGTASVIR FANINING AHAMIYATI 622-625

Elova Sitora Axmatkulovna
QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI 626-629

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Issue 2 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 25 January 2025
Accepted: 1 February 2025
Published: 10 Feburary 2025

Article / Original Paper

THE PARTICIPATION OF CUSTOMS AUTHORITIES IN ENSURING THE STATE ECONOMIC AND LEGAL SECURITY IN THE REFORM OF CUSTOMS ADMINISTRATION

Rakhmatov Elyor Jumaboyevich,
Associate Professor of the Department
of Administrative and Financial Law at TSUL

Abstract. In this article, the author analyzes the role of customs authorities in ensuring national economic interests and legal security. Considering the current integration changes in the global economic system, the expansion of economic freedoms, the strengthening of relations among business entities, the development of cross-border electronic commerce and the legal protection of domestic markets from unfair competition, the article highlights organizational and legal issues aimed at mitigating potential risks.

Keywords: customs, customs authorities, legal security, currency security, risks, economic security, mutual cooperation.

BOJXONA MA’MURIYATCHILIGINI ISLOH QILISHDA BOJXONA ORGANLARINING DAVLAT IQTISODIY VA HUQUQIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA ISHTIROKI

Rahmatov Elyor Jumaboyevich,
TDYU Ma’muriy va moliya
huquqi kafedrasi dotsent v.b.

Annotatsiya. Ushbu maqolada muallif tomonidan bojxona organlarining davlat milliy iqtisodiy manfaatlari va huquqiy xavfsizligini ta’minlashdagi ishtirokining asosi tahlil qilingan. Bugungi kunda dunyo iqtisodiy tizimidagi integratsion o‘zgarishlar, iqtisodiy faoliyatdagi erkinliklar va tadbirkorlik subyektlari aloqalarining kuchayishi, transchegaraviy elektron tijoratning rivojlanishi va ichki bozorlarni nohalol raqobatdan huquqiy muhofaza qilish kabilarni e’tiborga olgan holda yuzaga kelish mumkin bo‘lgan xavflarni bartaraf etish bo‘yicha tashkiliy-huquqiy masalalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: bojxona, huquqiy xavfsizlik, valyuta xavfsizligi, xavflar, iqtisodiy xavfsizlik, o‘zaro hamkorlik.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I2Y2025N70

Bojxona organlarining davlat iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta’minlashdagi ishtiroki masalalarini o‘rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham istiqbolli yo‘nalishlardan hisoblanadi. Bojxona organlari o‘z faoliyatini amalga oshirishda davlatning iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta’minlashi ularning funksiya va vakolatlarini ro‘yobga chiqarishda g‘oyatda muhim kafolatlardan biridir. Zero, bojxona organlari davlatning iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta’minlashda, unga turli xil tahdid va tazyiq o‘tkazilishining oldini olishi va uni bartaraf etishi zarur. Bojxona organlari faoliyatining samaradorligi ularning davlat iqtisodiy va huquqiy xavfsizligi bilan bevosita bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, bojxona organlari tizimining

davlatning iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta’minlash masalasi tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda milliy manfaatlarni himoya qilishni ham nazarda tutadi.

Jahon iqtisodiy tizimidagi integratsion o‘zgarishlar, iqtisodiy faoliyatdagi erkinliklar va tadbirkorlik subyektlari aloqalarining kuchayishi, transchegaraviy elektron tijoratning rivojlanishi va ichki bozorni nohalol raqobatdan huquqiy muhofaza qilish kabilarni e’tiborga olgan holda ichki xavfni bartaraf etish bo‘yicha tashkiliy-huquqiy mexanizmlarning ta’sirchanligini oshirishni talab etmoqda. Iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikning ichki va tashqi tahdidlarining oldini olish va bartaraf etish jarayonida bojxona organlari ishtiroki alohida o‘rin tutadi. Bundan tashqari, bojxona organlari davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta’minlash masalasi bo‘yicha iqtisodchi olimlar tomonidan amalga oshirilayotgan tadqiqot ishlari e’tiborga loyiq.

Iqtisodiyot fani nazariyasi nuqtai nazaridan, iqtisodiy xavfsizlik tushunchasi o‘zining mohiyatiga ko‘ra, iqtisodiy kategoriyadir. Biroq iqtisodiy xavfsizlik munosabatlarini tartibga solishda nafaqat ommaviy-huquqiy, balki xususiy huquqiy vositalaridan ham keng foydalaniladi. Shu bois, iqtisodiy xavfsizlikni huquqiy ta’minlashda bojxona organlari mustaqil va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlikda ishtirok etadi. Eng avvalo shuni ta’kidlash joizki, ilmiy manbalarda iqtisodiy xavfsizlik tushunchasi to‘g‘risida turli nuqtai nazarlar mavjud. Xususan, F.B. Hamdamov “iqtisodiy xavfsizlik” tushunchasiga mamlakatning “manfaatlari” nuqtai nazaridan yondashadi. Uning fikricha, “iqtisodiy xavfsizlikka milliy iqtisodiy manfaatlarni himoya qilish va ularni amalga oshirish uchun qulay sharoitlarni yaratish nuqtai nazaridan qarash maqsadga muvofiqdir”[1]. Ushbu o‘rinda A.Ye.Gorodeskiy tomonidan “iqtisodiy xavfsizlik” tushunchasiga berilgan quyidagi ta’rif diqqatga sazovor: “iqtisodiy xavfsizlik – barcha zaruriy vositalar va davlat institutlari (majburiy tuzilmalari va maxsus xizmatlarni ham qo‘shgan holda) tomonidan davlatning iqtisodiy manfaatlarini tashqi xavf-xatardan, iqtisodiy va bevosita moddiy zararlardan ishonchli himoyalashni anglatadi”[2]. Bizga ma’lumki, davlatning asosiy iqtisodiy xavfsizligini bojxona organlari huquqiy ta’minlab beradi. Shu sababli ham bojxona boshqaruvi sohasida zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda raqamli boshqaruv tizimi tobora dolzarblik kasb etmoqda. Yuqoridagilarga asosan milliy xavfsizlikning muhim qismi hisoblanmish tashqi iqtisodiy aloqalar va bojxona sohasida iqtisodiy xavfsizlikni huquqiy ta’minlash muhim sohalardan hisoblanadi. Globallashuv davrida mamlakat xavfsizligini ta’minlash hamda tahdidlarni bartaraf etishda iqtisodiy xavfsizlik iqtisodiy va huquqiy omillarining ahamiyati ortib bormoqda. Umuman olganda, milliy xavfsizlikning asosiy qismi hisoblangan iqtisodiy xavfsizlikni huquqiy ta’minlash ichki va tashqi xavfni bartaraf etishni nazarda tutadi. Ilmiy manbalarda to‘g‘ri ta’kidlanganidek, “iqtisodiy xavfsizlik davlatning iqtisodiy faoliyatda mustaqil bo‘lishi, ichki va tashqi iqtisodiy faoliyatda xavf-xatarlardan himoyalanganlik darajasi orqali baholanadi. Bunda, ayniqsa, bojxona xizmati organlarining roli beqiyosdir”[3]. Bizning fikrimizcha, iqtisodiyotning sohalari va bo‘limlari, xavf-xatar turlarini hisobga olgan holda iqtisodiy xavfsizlikni huquqiy ta’minlashni quyidagicha tasniflash mumkin: birinchidan, moliyaviy xavfsizlik, valyuta xavfsizligi; ikkinchidan, mamlakat ishlab chiqarish xavfsizligi; uchinchidan, bojxona xavfsizligini (davlat sarhadlarining tarkibiy qismi bo‘lgan iqtisodiy chegaralarning ishonchliligi va mustahkamligi) xalqaro va mintaqaviy huquqiy hujjatlar va milliy qonunchilik talablariga muvofiq amalga oshiriladigan tashkiliy-huquqiy choralar yig‘indisi tushuniladi. Albatta, buni tugal tasniflash deb bo‘lmaydi, chunki xavf-xatarning va

tahdidlarning iqtisodiy va huquqiy oqibatlarini nazarda tutib uning tasnifi doirasi yanada kengayishi mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, milliy va iqtisodiy xavfsizlik tizimida tashqi savdo hamda bojxona sohasida iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikni ta'minlash o'ta muhim masala hisoblanadi.

Xavfsizlikka tahdid huquq bilan qo'riqlanadigan manfaatlarga xavf solishni o'z ichiga qamrab oladi. Huquq fenomenida xavfsizlik institutining shakllanishi tarixiy obyektiv zaruriyatdir. Xavfsizlikni ta'minlash vakolati huquq subyektlarining yuridik normalarni amalga oshirish shakllari, ya'ni undan foydalanish va unga rioya qilish orqali amalga oshiriladi [4]. Shu bois, bojxona organlarining davlat iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta'minlashda ishtiroki bir-biri bilan uzviy bog'liqdir. Xavfsizlik shaxs, jamiyat, davlatning eng muhim hayotiy manfaatlarini ichki va tashqi tahdidlardan himoyalash holati demakdir. Yuridik manbalarda ta'kidlanganidek, "huquqiy xavfsizlik – bu huquq tizimi va huquq, ijtimoiy – huquqiy tizim xavfsizligi turlari haqidagi qonunchilik vositasida amalga oshiriladigan (amalga oshirish, qo'riqlash, himoya qilish) va huquqiy maqom ta'minlanganligi (maqom, holat, huquqiy munosabat, huquqiy maqom, huquqiy tartib va boshqalar) huquq subyektlarining (shaxs, jamiyat, davlat) o'z tavakkalchiligida, mustaqil, birgalikda, qarama-qarshi harakati (ogohlantiradi, neytrallashtiradi, bartaraf etadi) asosida xavfli (shu jumladan, ularning ijtimoiy-huquqiy, qonuniy huquq, erkinliklari, manfaatlarini) tahdidning oldini olish – shaxs, jamiyat, davlat yoki milliy xavfsizlikni kafolatlashdir" [5]. Bojxona organlarining davlat milliy iqtisodiy manfaatlari va huquqiy xavfsizligini ta'minlashdagi ishtirokining asosi bo'lib huquqiy normalar xizmat qiladi. Fikrimizcha, xavf nafaqat ilmiy balki huquqiy kategoriyadir. Xavf – bojxona to'g'risidagi qonunchilikka rioya etilmasligi ehtimolining darajasi; aniqlangan xavf – bojxona to'g'risidagi qonunchilikni buzish sodir etilganligidan va bojxona organlari ushbu holat to'g'risida ma'lumotga ega ekanligidan dalolat beruvchi fakt; potensial xavf – aniqlanmagan, lekin uning yuzaga kelishi uchun sharoitlar mavjud bo'lgan xavf; Bojxona organlari huquqni muhofaza qiluvchi organ sifatida davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda ishtiroki bilan bog'liq qonunchilikda belgilangan maxsus funksiya, vazifa va vakolatlarni amalga oshirish orqali eng muhim davlat funksiyasini bajarishni ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-iyundagi PF–6005-son Farmoniga 2020–2023-yillarda bojxona ma'muriyatchiligini isloh qilish va O'zbekiston Respublikasi davlat bojxona xizmati organlari faoliyati samaradorligini oshirish Konsepsiyasida "bojxona siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirishga to'sqinlik qilayotgan bir qator tizimli muammo va kamchiliklar hamon saqlanib qolayotganligi, ular qatorida: bojxona organlarining samarasiz va ortiqcha nazorat funksiyalari; bojxona organlari faoliyatida byurokratik to'siqlarning saqlanib qolayotganligi; samarali idoralararo hamkorlikning mavjud emasligi; bojxona operatsiyalarini amalga oshirishda ko'p vaqt sarflanishi; o'tkazish punktlarining o'tkazish qobiliyati past darajada ekanligi va ularning moddiy-texnik jihatdan yetarli darajada ta'minlanmaganligi; qonunchilikka rioya etilishi uchun tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilarini rag'batlantirish mexanizmlarining mavjud emasligi ko'rsatib o'tilgan"[6]. Bu subyektiv holatlar ham, o'z navbatida, tizim faoliyatiga tahdid soladi. Huquqiy vositalar bojxona organlari faoliyatidagi har qanday tahdidga barham berishda va xavfsizlikni ta'minlashda kafolat bo'lib xizmat qiladi. Qonun iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikka tahdid solgan tegishli subyektlarning javobgarligini belgilash orqali ijtimoiy barqarorlik, qonuniylik va huquqiy tartibotni ta'minlash imkoniyatini yaratadi. Bojxona sohasidagi xodimlarning davlat iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta'minlash

borasidagi kasb mahorati va malakasini oshirish, mas'uliyatini kuchaytirish, o'z navbatida, tizimda bojxona ma'murchiligini takomillashtirish borasidagi islohotlar samaradorligiga erishishning eng muhim sharti hisoblanadi. Ayniqsa, bugungi kunda butun dunyoda energiya resurslariga egalik qilish va undan foydalanish masalasida bir qator tashkiliy-huquqiy masalalar yuzaga kelmoqda. Energetika inqirozi bilan bog'liq xavf-xatarning vujudga kelishi dunyo iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashga salbiy ta'sirlari tahlil etildi. Shu sababli energiya resurslarining eksport-import qilishni nazorat qilishni kuchaytirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi energetika bojxona postlarini tashkil etish, ushbu bojxona postlariga o'z vakolatlari doirasida eksport bilan bog'liq ishlab chiqarish va boshqa faoliyatni nazorat qilish huquqini berish zarur hisoblanadi. Masalan, 2000-yil 8-avgustda tasdiqlangan "Rossiya Federatsiyasining Markaziy energetika bojxonasi to'g'risida"gi Nizom bor [7].

Ma'lumki, bojxona xodimining asosiy faoliyat yo'nalishi nafaqat iqtisodiy, balki huquqiy xavfsizlikni ta'minlashga ham qaratilgan. Bojxona sohasi xodimlarining iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikni ta'minlash borasidagi ish ko'nikmasiga ega bo'lmasligi subyektiv illatlarning vujudga kelishiga, qonuniylikni va huquq tartibot prinsiplarini qo'pol ravishda buzilishiga, egallab turgan lavozimi va ish o'rnidan mahrum bo'lishiga, jamiyatda uning obro'sizlanishiga sabab bo'ladi. Bojxona organlarining davlatning iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta'minlashda oqilona ishtiroki ular faoliyatini boshqarishning eng muhim shartlaridan hisoblanadi.

Bojxona sohasida mamlakat iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta'minlash uchun bojxona organlari oldiga quyidagi dolzarb maqsadlarni qo'yish lozim deb hisoblaymiz: bojxona sohasida iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikni ta'minlash asoslarini bojxona siyosati darajasida ishlab chiqish; bojxona siyosati asosida iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikni ta'minlashga oid normativ-huquqiy hujjatlar ijrosining ta'sirchan mexanizmlarini ishlab chiqish; iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashga yo'naltirilgan kompleks tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlarning monitoringini tizimli va maqsadli amalga oshirish va ularning natijadorligini ilmiy-amaliy baholash; bojxona sohasida iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikni ta'minlash bilan bog'liq norma ijodkorlik faoliyatining samaradorligini oshirish choralarini ko'rish shular jumlasidandir.

Iqtisodiy va huquqiy xavf va tahdid nuqtai nazaridan xorijiy davlatlardan import hisobiga olib kelinayotgan kontrafakt tovarlarning davlat iqtisodiyotiga va ularning iste'mol uchun yaroqsizligi aholining sog'lig'iga ham putur yetkazadi. Bu esa milliy manfaatlarga ham ziyon yetkazish oqibatida iqtisodiy xavfsizlikka tahdid soladi. Bunday holatlar iqtisodiy va huquqiy xavfsizlikni ta'minlashning ta'sirchan tashkiliy-huquqiy mexanizmlarining tatbiq etilishini taqozo etadi.

Iqtisodiy xavfsizlikning muhim shartlaridan biri bu valyuta xavfsizligidir. Valyuta xavfsizligini ta'minlash, birinchidan, O'zbekiston manfaatlariga muvofiq keladigan, bu manfaatlarni kafolatlaydigan, valyuta muomalasi yuritish qoidalarini belgilab beradigan qonun bo'lishini, ikkinchidan, bu qonun hujjatlariga rioya etishda qattiq valyuta nazorati bo'lishini taqozo etadi. O'tmishda bojxona idoralari bojxona chegarasidan faqat jismoniy shaxslar olib o'tgan valyutalarni nazorat qilgan bo'lsa, mustaqillik yillarida tashqi iqtisodiy faoliyatning erkinlashuvi natijasida bojxona chegarasidan olib o'tiladigan tovar va transport vositalari bilan bog'liq pul o'tkazish yo'li bilan amalga oshiriladigan valyuta muomalasi ham bojxona nazorati ostiga olindi. Davlat bojxona xizmatining davlat iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini ta'minlash borasidagi eng asosiy vazifasi o'z faoliyatini xalqaro-huquqiy standartlar va talablar darajasida muvofiqlashtirish, aqlli tartibga solish modellarini o'zida mujassamlashtirgan qonunchilikni

rivojlantirish hamda mamlakatimizning raqamli iqtisodiy rivojlanish tendensiyalarini inobatga olib raqamli davlat bojxona boshqaruvining ustuvor yoʻnalishlarini aniq belgilab olishdan iboratdir.

Tizimli tahlillar shuni koʻrsatmoqdaki, tadqiqot doirasida davlatning iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini taʼminlashda bojxona organlarining ishtirokida garchi iqtisodiy omillar muhim oʻrin tutsa-da, tashkiliy-huquqiy asoslarni tizimli oʻrganish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, bojxona organlarining davlatning iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini aqlli tartibga solish modellarining nazariy-amaliy muammolari yuzasidan maxsus tadqiqot obyekti sifatida ilmiy izlanishlar olib borish ustuvor yoʻnalishlardan hisoblanadi. Qolaversa, bunday zamonaviy yondashuvlar asosida ommaviy huquqiy doktrina nuqtai nazaridan kompleks ahamiyatga molik maxsus ilmiy tadqiqotlarning amalga oshirilishi davlatning iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini taʼminlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish uchun xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, bojxona organlarining davlat iqtisodiy va huquqiy xavfsizligini taʼminlashdagi ishtiroki bilan bogʻliq tashkiliy-huquqiy asoslarining samaradorligiga erishilishi, oʻz navbatida, mamlakatimiz milliy manfaatlarini, ayniqsa, tashqi iqtisodiy faoliyat subyektlarining huquqlarini himoya qilishda qonuniylik prinsipini amalda roʻyobga chiqarishning gʻoyatda muhim sharti hisoblanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Hamdamov F.B. Oʻzbekiston Respublikasi iqtisodiyotini rivojlantirishda bojxona omilining ahamiyati. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi maʼruzalar toʻplami. – T., 2008.
2. Gorodeskiy A.Ye. Ekonomicheskaya bezopasnost Rossii: novaya strategiya v noвыx realiyax // Problemы teorii i praktiki upravleniya. – 2018. – № 1. – S. 8–23.
3. Azizov X. Iqtisodiy xavfsizlik haqida ayrim gʻarbiy qarashlar va ularning rivojlanish bosqichlari. // Oʻzbekiston bojxona axborotnomasi. – №1. – 2020. – B. 127-128.
4. Roʻzinazarov Sh.N. Xuquqiy monitoring va xavfsizlik asoslari (tanlangan maqola va tezislar). – T., 2007. – B. 95–98.
5. Galuzin A.F. Prinsip pravovoy bezopasnosti i borba s terrorizmom // http://sartracce.sgap.ru/pub/galuzin.htm
6. Qonunchilik maʼlumotlari milliy bazasi, 06/22/67/0128-son; 27.04.2022-y., 06/22/122/0396-son
7. https://base.garant.ru/5419363/53f89421bbdaf741eb2d1ecc4ddb4c33/

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).